

COVID-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Yeşil Alan Kullanım Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi

Çağatay Albayrak¹
ORCID: 0000-0002-6132-1313

Semih Halil Emür²
ORCID: 0000-0003-4424-3138

Öz

COVID-19 salgını küresel ölçekte etkisini artırarak pandemi sürecini oluşturarak kentsel yaşamın dinamiklerinde değişime neden olmuştur. Kentsel yaşam dinamikleri esasında, COVID-19 pandemisinin kent-mekân ilişkisinin etkisi önem kazanmıştır. Bu kapsamda 240 kişiye yönelik uygulanan anket çalışması ile Covid-19 pandemi süreci öncesi ve sonrası yeşil alan kullanım deneyimleri ve alışkanlıklarında ortaya çıkan farklılıklar incelenmiş ve Ki-kare istatistiki yöntem ile anket sonuçları değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda yeşil alanların yeni bir anlam kazandığı ve kentsel mekân içerisindeki erişilebilirliği, işlevleri, sınıflandırılması ve kullanıcı deneyimlerinin planlama çalışmaları içerisinde yer almasının bir gereklilik olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonuçları ile dirençli kentler oluşturma noktasında COVID-19 pandemi etkilerinin planlama çalışmalarında kazandığı anlam ve bu anlamın uygulanabilmesi çerçevesinde nasıl değerlendirileceğine ve dikkat edilmesi gereken hususlar irdelenmiştir. Bu çalışma ile elde edilen sonuçların planlama çalışmalarında kaynak olarak kullanılması kentsel yaşam kalitesinin artırılması ve dirençli kentler oluşturma hedeflerine ulaşılması açısından hedefler ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 pandemi, yeşil alan, kentsel mekân

¹ Yüksek Şehir Plancısı, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, E-posta: albayrak.cgty@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, E-posta: semur@erciyes.edu.tr, semihemur@gmail.com

Evaluation Of Green Space Usage Experiences Before and After The COVID-19 Pandemic

Çağatay Albayrak³
ORCID: 0000-0002-6132-1313

Semih Halil Emür⁴
ORCID: 0000-0003-4424-3138

Abstract

The COVID-19 epidemic has increased its impact on a global scale and created the pandemic process, causing a change in the dynamics of urban life. On the basis of urban life dynamics, the effect of the city-space relationship of the COVID-19 pandemic has gained importance. In this context, the differences in green space usage experiences and habits before and after the Covid-19 pandemic process were examined with a questionnaire applied to 240 people, and the survey results were evaluated with the chi-square statistical method. As a result of the evaluation, it has been revealed that green areas have gained a new meaning and it is a necessity to include accessibility, functions, classification and user experiences in the urban space in planning studies. With the results of the study, the meaning of the effects of the COVID-19 pandemic in the planning studies at the point of creating resilient cities and how to evaluate this meaning within the framework of its application and the points that need attention are examined. Objectives are set in terms of using the results obtained with this study as a resource in planning studies, increasing the quality of urban life and achieving the goals of creating resilient cities.

Keywords: COVID-19 Pandemic, Green Space, Urban Space

³ Urban Planner, MSc, Erciyes University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, E-mail: albayrak.cgty@gmail.com

⁴ Asst. Prof. Dr., Erciyes University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, E-mail: semur@erciyes.edu.tr, semihemur@gmail.com

Giriş

Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan pandemiler kentsel yaşam hayatında önemli değişimlere neden olmuştur (Lubell, 2020). Bu kapsamda en güncel tehdit ise “Coronavirus Disease 2019/COVID-19” olarak anılan “koronavirüs” pandemisidir. Çin Halk Cumhuriyetinin de Wuhan kentinde, 2019 yılı Aralık ayında ortaya çıkan COVID-19 salgını kısa bir süre sonucunda küresel ölçekte etki göstererek pandemi olarak ilan edilmiştir.

Virüs yayılım hızını azaltmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü evde kalma ve sosyal mesafe kuralları uygulanmasını tavsiye etmiş ve merkezi yönetimler kısıtlama kararları uygulamaya başlamıştır. COVID-19 pandemisi sonucu alınan kısıtlama kararları hayatın her alanında olduğu gibi kentsel yaşam dinamiklerinin değişmesine neden olmuştur (Özdede vd., 2021). Kısıtlama kararları kent kullanıcılarının günlük yaşam dinamikleri içerisinde en sık kullanılan mekânlar olan toplu taşıma araçları, alışveriş merkezleri, açık ve yeşil alanlar gibi ortak kullanım alanlarını kapsamaktadır. Bu tedbirlerde temel amaç, kentsel mekân içerisinde insan-insan arası temasların minimum düzeyde tutulması ve bunun sonucu virüs yayılım hızının azaltılması ve kontrol altında tutulmasıdır (Çam, 2020).

Merkezi yönetimlerin uygulamaya başladığı kısıtlama kararları sonrası ekonomik, toplumsal, eğitim, çalışma alanlarında önemli değişimler ortaya çıkarmıştır. Ticaret ve turizm faaliyetleri durma noktasına gelmiş, çalışma ve eğitim faaliyetleri online olarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum kent kullanıcılarının konut alanları içerisinde zorunlu olarak kalmaları durumunu ortaya çıkarmıştır. Konut alanları içerisinde kalan kent kullanıcılarında fiziksel, psikolojik, sağlık gibi pek çok alanda sorunlar ortaya çıkmasına neden olmuştur. COVID-19 pandemi sürecinde ortaya çıkan bu baskı kentsel yaşam kalitesinin azalmasına neden olmuştur. Kentsel yaşam kalitesinin en önemli göstergesi olan açık ve yeşil alanların önemi ve fonksiyonu bu süreçte tekrar gündeme gelmiştir.

Açık ve yeşil alanların kentsel mekân içerisindeki işlevleri dikkate alındığında salgın/afet durumlarında kent kullanıcılarının ilk hareketlilik sağlayacağı alanlar olarak açık ve yeşil alanlar ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede COVID-19 pandemi etkilerinin kentsel yaşam üzerinde etkileri tartışıldığında açık ve yeşil alanlarda gerçekleştirilen gündelik faaliyetlerin çeşitliliği, yeterliliği ve niteliği tartışılmaya başlanmıştır (Özdede vd., 2021). COVID-19 pandemi süreci sonucu açık ve yeşil alanların yeni davranış ve

ihtiyaçlara yanıt vermesi salgın sonucu ortaya çıkacak olumsuz etkileri azaltma ve kentsel yaşam kalitesini artırma noktasında en önemli arazi kullanım fonksiyonudur. Yeşil alanların COVID-19 sonucu değişen anlamının kent planlama çalışmaları içerisinde; kullanıcı deneyimleri ve COVID-19 pandemisinin mekânsal ve toplumsal etkileri gelecekte ortaya çıkabilecek salgın hastalıklara karşı dirençli kentler oluşturma noktasında önemli bir aşama olarak düşünülmeli ve bu yaklaşım çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

Bu çalışma kapsamında açık ve yeşil alanların Covid-19 öncesi ve sonrası değişen anlamları ve kullanımı üzerindeki etkileri 240 kişi üzerinde yapılan anket çalışması ile değerlendirilmektedir. Ki-Kare testi kullanılarak pandemi öncesi ve sonrası açık ve yeşil alan kullanım oranlarının yaş grubu, meslek ve diğer parametreler özelinde ilişkisi ortaya konulmuştur.

Pandemi ve Kent-Mekân İlişkisi

Kent tanımı yapılırken meslek grupları ve çalışma alanları özelinde farklı tanımlamalar yapılabilmektedir. Literatürde yer alan bazı tanımlar şu şekildedir;

- Keleş'e göre kent, toplumsal gelişmenin sürekli olduğu toplum, yerleşme, dinlenme, sosyalleşme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, kırsal alana göre nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ve tarımla uğraşan pek az kimsenin bulunduğu yerleşimlerdir (Keleş, 1980).
- Maunier'e göre kent, nüfus yoğunluğuna göre coğrafi alanları dar olan, meslek grupları, sosyal statüleri gibi heterojen grupların içinde karmaşık halde bulunduğu yerleşim birimidir (Bal, 2015).

COVID-19 pandemisinin kentsel mekân üzerinde ortaya çıkardığı fiziksel, toplumsal vb. etkileri Keleş ve Maunier'in yapmış olduğu kent tanımlamaları özelinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Keleş'e göre kentsel alanlar;

- Yüksek nüfus yoğunluğuna sahip
- Sosyal etkileşimin yoğun olduğu
- Tarımla uğraşan kişi sayısının az olduğu yerleşim alanlarıdır.

Bu çerçevede Keleş'in kent tanımı COVID-19 pandemisinin bu parametreler üzerindeki etkileri yapılan tanımlamaların salgın/afet durumları karşısında geçerliliğinin tartışılmasını sağlamaktadır.

- Nüfus yoğunluğu, COVID-19 pandemi süreci ve sonrasında kent kullanıcıları nüfus yoğunluğu yüksek olan kent merkezlerinden uzaklaşmasına ve düşük yoğunluğa sahip kırsal alanlara yönelime neden olmuştur. Bu durum kent ve kır arasında belirleyici rol oynayan nüfus yoğunluğu oranının azalmasına ve dolaylı olarak kırsal alanların kentsel alan rolüne yönelmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

- Sosyal etkileşim, COVID-19 pandemi sürecinde sosyal mesafe önlemleri (kısıtlı temas), karantina kararları ve kısıtlamalar nedeniyle insan-insan arası gerçekleşen sosyal etkileşimler büyük ölçüde sınırlanmıştır.

- Tarımla uğraşan kişi sayısı, COVID-19 pandemi sürecinde gıda güvencesi endişeleri ve tedarik zincirinde ortaya çıkan sıkıntılar kent kullanıcılarının kendi gıdalarını üretmeye yönlendirmiştir. Kent kullanıcıları, kentsel mekân içerisinde yer alan açık ve yeşil alanlar, konut bahçeleri, konut alanları vb. arazi kullanımlarında küçük ölçekli tarım faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Bu durum kentsel mekânda tarımla uğraşan kişi sayısında artışa neden olmuş ve kent kullanıcılarının kendine yeterlilik potansiyelini ortaya çıkarmıştır.

Maunier'in kent tanımı COVID-19 pandemisinin bu parametreler üzerindeki etkileri yapılan tanımlamaların salgın/afet durumları karşısında geçerliliğinin tartışılmasını sağlamaktadır.

- Heterojen gruplar, pandemi süreci ve sonrasında ortaya çıkan ekonomik etkenler sonrası toplumsal yapı içerisinde yer alan bazı gruplar işsizlik ve ekonomik zorluklar ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, kentsel mekân içerisindeki sosyal statü farklılıklarını daha belirgin hale getirmiştir.

- Sağlık altyapısı ve kentlerin rolü, COVID-19 salgınının yayılmasını kontrol altına almak için kentsel mekânda önlem ve stratejiler uygulanmıştır. Test merkezleri, aşı noktaları vb. kentsel mekânda merkezi konumlarda yer seçimi yapılmıştır. Pandemi sürecinde kaynak yönetimi ve dağıtımını noktasında yerel yönetimlerin sorumluluğu artmıştır.

Literatürde yer alan kent tanımları fiziksel, sosyal, ekonomik vb. yapıların heterojen olarak bulunduğu, fiziksel ve sosyal organizasyonlardan oluşan yerleşim alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu duruma göre;

- Fiziksel mekân, bir maddenin coğrafya üzerindeki yayılımı olduğuna göre, madde içerisinde boşluğa ve içerisinde bulunmasına bağlıdır.
- Sosyal mekân, kendisini çevreleyen fiziksel mekân içerisinde kullanıcıların fiziksel mekân ve diğer kullanıcılar ile oluşturduğu ilişkiler bütünüdür.

Mekân kavramı ise literatürde şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Dönmez ve Akı'ya göre, insanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan ilişkilerinin üç boyutlu anlatımıdır (Dönmez ve Akı, 2005).
- Tonnelat, mekânı tarihsel anlamda değerlendirirken açık alanlar olarak belirtmiş ve parklar, sokaklar vb. çeşitli etkinliklerin yapıldığı dış mekânlar olduğunu ifade etmiştir (Tonnelat, 2010).

Kentsel mekânlar günlük yaşam dinamiklerinin karşılanması amacıyla toplumsal etkileşime girilen alanlardır. Kentsel mekân kullanımı sürecinde toplumsal etkileşimin yoğun olarak gerçekleşmesi COVID-19 pandemisi ve gelecekte ortaya çıkabilecek yeni pandemilerin yayılımı için risk teşkil ettiği görülmektedir.

COVID-19 Pandemisinin Mekânsal Etkileri

COVID-19 pandemisi ile birlikte kentsel mekânların geçmişte ortaya çıkan salgın hastalıklar gibi bu durumdan da önemli ölçüde olumlu ve olumsuz olarak etkilendiği görülmektedir. Sipahi (2020), özellikle nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu kentsel mekânlarda tasarım kararlarının halk sağlığını doğrudan etkileyebileceğine vurgu yapmaktadır. Çalışmasında, COVID-19 sonucu kentsel mekân içerisinde virüs yayılım hızını azaltma noktasında kentsel mekân içerisinde alınacak önlemleri yapısal, donanımsal ve operasyonel düzenlemeler olarak tanımlamıştır.

COVID-19 pandemisi ile birlikte gündelik yaşamda ortaya çıkan değişimler kullanıcı ve mekân ilişkilerini yeniden tanımlamıştır. Konut alanlarında kalan bireyler kamusal alanlarda gerçekleştirdikleri kullanımları konut alanları içerisinde gerçekleştirmiştir. Kentsel mekân kullanım biçim ve süreleri değişime uğramıştır (Güzer, 2020).

Kentsel mekânın önemi ilk olarak kamusal mekânların kapanması ile ortaya çıkmıştır. Öncelikle ticaret alanları sonrasında ise parklar, yürüyüş yolları, doğal alanlar gibi yeşil alan kullanımları ve sokağa çıkma sınırlandırılmıştır. Bu durum kentsel mekân içerisinde hareketliliğin azalmasına

neden olmuştur. Kent kullanıcılarının birbiri ile fiziksel teması en az düzeyde sağladıkları toplumsal yaşam biçimini ortaya çıkmıştır (Özuduru, 2020).

Özdede vd. (2021), yapmış olduğu çalışma sonucunda pandemi sonucu ortaya çıkan izolasyon ve yeni normallere uyum açısından, 10,8 m²/kişi mahalle parkına, 8,1 m²/kişi çocuk oyun alanına, 18,9 m²/kişi kent parkına, 16,2 m²/kişi spor alanına ve toplamda 54 m²/kişi açık ve yeşil alana ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede mevcut yasada belirtilen 10 m²/kişi yeşil alan ihtiyacı sağlıklı kentsel mekanlar oluşturma konusunda eksik kaldığı görülmektedir.

COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri

Kentlerde alınan kısıtlama kararları ilk olarak stres tepkilerine neden olmaktadır (Kaya, 2020). Karantina sürecinin uzaması, virüs yayılımının artması kent kullanıcıları üzerinde depresyon, anksiyete gibi durum bozuklukları ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kent kullanıcılarının konut alanları içerisinde uzun süre vakit geçirmeleri fiziksel ve psikolojik açıdan insan sağlığı üzerinde olumsuz etki ortaya çıkarmıştır. Tükel (2020)'ye göre, salgın sürecinde bireyler üzerinde ortaya çıkabilecek psikolojik etkiler şu şekildedir;

- Hastalanma ve ölüm korkusu
- Virüs bulaş sonucu toplum tarafından dışlanma
- Dezavantajlı grup içerisinde yer alan (çocuk, yaşlı, engelli vb.) bireyler ile ilgilenmeyi virüs bulaş riskine karşı reddetme
- Karantina kararları sonucu çaresizlik, yalnızlık ve depresif hissetme (Haznedar ve Kiper, 2022).

Salgın sürecinde konut alanları içerisinde kalan bireyler iş, eğitim gibi faaliyetleri uzaktan yapmaya başlamıştır. Bu durum fiziksel aktivitelerin azalması ve buna bağlı olarak kalp rahatsızlıkları, obezite gibi hastalıkların artmasında önemli rol oynamaktadır (Ayan vd., 2018).

Kentsel yeşil alanlar kent kullanıcılarına sosyalleşme imkânını sağlamaktadır. Bu sayede bireylerin salgın sürecinde bireylerde ortaya çıkan olumsuz etkileri azaltma noktasında önem taşımaktadır. Özdemir (2009) yeşil alanlarda vakit geçirmek insanlar ile bir arada olmayı, diğer kullanıcıları izleme ve etkileme durumları ortaya çıkararak bireyler üzerinde olumlu etki sağladığını belirtmektedir.

COVID-19 Pandemisi ve Kentsel Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi doğal kaynakların korunması, açık alanları keyfi ve kaliteli günlük yaşamı ifade etmektedir. Ayrıca kişinin hayattan zevk alması, engellerden bağımsız bir yaşam sürmesi, hayattaki zorlukların üstesinden gelmesi için gerekli gücün ve enerjinin ölçüsü olarak tanımlanmaktadır (Görün ve Kara, 2010).

Yakın tarihte ortaya çıkan ve etkisini küresel ölçekte göstererek pandemi haline gelen COVID-19 salgını kentsel yaşam kalitesinin önemini tekrar ön plana çıkarmıştır. Pandemi sürecinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerde ortaya çıkan etkiler yaşam kalitesi göstergeleri içerisinde yer alan ve kent yaşamını doğrudan etkileyen faktörlerdir.

COVID-19 pandemi sürecinde alınan kısıtlama ve kapanma önlemleri ile birlikte iktisadi dengeler bozulmuş ve kentsel yaşam kalitesi de aynı oranda etkilenmiştir. Kentler iktisadi temelli olarak planlanan ve gelişen bir yapı içerisinde yer almaktadır. Yaşanan kısıtlamalar ile birlikte arz-talep dengelerinde bozulma meydana gelmiştir. COVID-19 pandemi sürecinde turizm, ticaret ve bireysel harcamalar üzerinde baskı oluştururken; üretim sürecinde yaşanan sıkıntılar, işten çıkarmalar ile birlikte üretimde gecikmeler yaşanmıştır. Böylece ticaretin yaşam kalitesi ve kentsel kalkınmaya yönelik olumsuz etkileri insanların kentsel alandan kırsal alana yönelmesine neden olmuştur. Kırsal alanda artan nüfus ile birlikte plansız gelişme, doğal kaynakların hızla tüketilmesi gibi olumsuz etkiler ortaya çıkmıştır. Daha temiz hava, su ve doğası olan kırsal alanlarda nüfus artışı ile birlikte yaşam kalitesi azalmıştır (Kalkan ve Şaşmaz, 2021).

COVID-19'un sosyal yaşama etkileri olumlu ve olumsuz olarak iki yönlü etki etmiştir. Pandemi öncesi süreçte sosyal olarak yaşam süren bireyler pandemi sürecinde getirilen kısıtlamalar ile birlikte içe kapanmaya, sosyal medya bağımlılığı gibi sosyal yaşam kalitesine olumsuz etki göstermiştir. Evlerinden dışarı çıkamayan bireyler sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılamadıklarından dolayı psikolojik sorunlar yaşamış bu durum yaşam kalitelerinin düştüğü sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan hayatın değerini anlayan ve sosyal yaşam kalitelerini artırmaya çalışan bireyler gereksiz tüketimden kaçınarak bilinçli davranışlar ile kentlerin yaşam kalitelerini artmasına katkı sağlamışlardır (Kalkan ve Şaşmaz, 2021).

COVID-19 pandemi süreciyle birlikte getirilen kısıtlamalar çevre açısından olumlu etkiler oluşturmuştur. Özel araç kullanımındaki azalma ile hava kirliliğinde büyük oranda azalma yaşanmıştır. Pandemi öncesi gerçekleştirilen hava kalitesini düzeltme çalışmalarına etkisi olarak olumlu

etki oluşturmuştur. Hava kalitesinin yanı sıra doğal sermaye ve sahil alanları kentsel yaşam varlıklarındandır. İnsanlar tarafından sorumsuzca kullanılan ve kirletilen alanlar sosyal mesafe önlemleri ve turist sayısındaki azalma ile birlikte kayda değer olumlu değişiklikler yaşanmıştır. Pandeminin sonucu ortaya çıkan diğer önemli etki çevresel gürültü kirliliğidir. İnsan ve çevre için sağlık açısından olumsuz etki oluşturan sesler, kısıtlama önlemleri ve motorlu ulaşım araçlarının kullanımının minimum düzeyde olması sonucunda önemli ölçüde azalmıştır. Kentsel alan içerisindeki gürültü seviyesinin düşmesi yaşam kalitesinin artmasına neden olmuştur (Kalkan ve Şaşmaz, 2021).

Bütün çevresel sorunlar ve çözümler kentsel yaşam kalitesini içermektedir. Bu sorunlara çözüm üretmek insanların daha mutlu ve sağlıklı yaşamalarına yani yaşam kalitelerinin artmasını ifade etmektedir. Pandemi sürecinde getirilen kısıtlamalar kapalı kalan fabrikalar, sokağa çıkma kısıtlama sürecinde özel araç kullanımındaki azalma hava kalitesini önemli oranda artırmıştır. Havanın, denizlerin temizlenmesi, atıkların bilinçli yok edilmesi, gürültü kirliliğinin azalması, yeşil alanların artırılması pandeminin kentsel yaşam kalitesine olumlu etkisi olarak gösterilmektedir.

COVID-19 ve Afetlerin Açık ve Yeşil Alanlar Üzerine Etkisi

Dünya dinamik bir yapı içerisinde sürekli değişim göstermektedir. Uzun süreçler sonucu veya bir anda yaşanan değişimler insan müdahalesi, doğal süreçlerin etkisi veya her iki durumun birbiri ile etkileşimi sonucu değişimler kaçınılmaz olmaktadır (Sarıçam, 2019). Bu değişimler, yerleşim alanlarında yer alan bireylerin yaşamlarını zorlaştırabilir veya yok edebilmektedir. Afet olarak adlandırılan ve toplumun yaşam düzenini bozarak, can ve mal kayıpları ortaya çıkmasına neden olan olaylar (Akdur, 2000) bir olayın kendisi değil; bazen beklenen bazen ise aniden ortaya çıkan bir sonuçtur (Kadioğlu, 2008). Afet tanımı için olayın gerçekleştiği alan değil, ortaya çıkarmış olduğu etki ve kaynakların yeterli olup olmama durumu önem taşımaktadır (Güngör, Nisan, 2022, Ders Notları).

Afetler; depremler, tsunamiler, salgın hastalıkları gibi doğal sebeplerden olabileceği gibi; savaşlar, laboratuvar çalışmaları, kitlesel nüfus hareketleri ve salgın hastalıklar gibi insan kaynaklı olarak ortaya çıkabilmektedir (Akdur, 2000; The European Commission's Science and Knowledge Service, 2018; Sena and Woldemichael, 2016).

Afetlerin ortaya çıkarmış olduğu sosyal, ekonomik, fiziksel, kültürel etkileri üzerinde durularak temel politikalar geliştirmek önem taşımaktadır (Sarıçam, 2019). Ortaya çıkabilecek afetlerin etkilerine karşı önlemler en az düzeye indirgenbilse de tam olarak ortadan kaldırmak mümkün değildir. Bu nedenle doğal afetlerin ortaya çıkarmış olduğu etkileri azaltmaya yönelik yaşanan coğrafyada ortaya çıkabilecek afetler dikkate alınarak planlama çalışmaları yapılması gerekmektedir.

Açık ve yeşil alanlar, afet sonrasında afet öncesi gerçekleştirilen fonksiyonlarından farklı işlevlere sahiptir (Atalay, 2008). Bu nedenle kentlerin en önemli yaşam kalitesi göstergesi olan açık ve yeşil alanlar üstlendikleri fiziksel, toplumsal, ekolojik vb. fonksiyonlarının yanı sıra afet sonrası ortaya çıkacak fonksiyonlar açısından kentsel yaşamı etkileyen arazi kullanımlarıdır (Korgavuş ve Ersoy, 2015).

Afet sonrası süreçte acil erişim, depolama, barınma vb. hayati öneme sahip işlevler oluşturma noktasında açık ve yeşil alanlar Kurtarıcı mekânlardır (Kahyaoğlu, 2016). Afet sonrası açık ve yeşil alanlar, başta güvenlik olmak üzere acil ihtiyaçların karşılandığı, müdahalelerin yapılabilirdiği, kentsel servislerin kaydırıldığı bir başka deyişle yaşamın tekrar başladığı yerlerdir (Kırçın vd., 2017). İnsanlar afet anı ve sonrasında, tehlike altında hissettikleri durumlarda açık alanlara doğru hareket gerçekleştirirler. Konut alanları zarar görmemiş olsa bile içgüdüsel olarak belirli bir süre açık alanda kalmayı tercih etmektedir (Korgavuş ve Ersoy, 2015).

COVID-19 Pandemisinin Yeşil Alanlar Üzerine Etkisi

COVID-19 pandemisinin ortaya çıkarmış olduğu etkiler hayatın her alanında olduğu gibi günlük yaşam dinamiklerini de etkilemiştir. Bu çerçevede salgın dönemi sürecinde kentsel yeşil alanlarda gerçekleştirilen gündelik faaliyetlerin çeşitliliği, yeterliliği ve niteliği tartışılmaya başlanmıştır (Özdede vd. 2021). Pandemi sürecinde kent kullanıcıları konut alanlarında ve kapalı halde bulunan “yeni kamusal mekânlar” içerisinde sıkışarak yeşil alanlara erişmekte güçlük çekmişlerdir. Kent kullanıcılarının konut alanlarının çevresinde yer alan yeşil alanların yürüme mesafesi içerisinde yer alması COVID-19 salgını sonucu ortaya çıkan yeni davranış ve ihtiyaçlara yanıt vermeyi önemli hale getirmektedir. Bu açıdan yeşil alanların kent kullanıcılarının kullanımı için erişilebilir olması gerekliliği görülmektedir (Ugolini vd. 2020).

COVID-19 pandemisinin ortaya çıkarmış olduğu kentsel değişim dinamikleri çerçevesinde kentsel alan içerisinde yeşil alanların sürekliliğinin ve erişilebilir alanlar oluşturulması toplum sağlığı açısından önemlidir. Kentsel yeşil alanların kentsel mekân içerisinde etkin kılacak mekânsal fonksiyon oluşturulmalıdır (Adıgüzel ve Balta, 2021). Mekân kurgusu oluşturulurken en önemli unsurlardan olan yeşil alanların büyüklükleri kurgulanmalıdır. Pandeminin kentsel alan ve kullanıcılar üzerine etkileri göz önüne alındığında yeşil alanların işlevlerini toplumsal yapı içerisinde her kullanıcı grubu için eşit düzeyde gerçekleştirebilmesi amacıyla yeni normaller ve standartlara uygun olarak yeşil alan planlaması yapılmalıdır.

Yoğunluğun bir sorun olarak görüldüğü pandemi sürecinde toplumsal hayatın yeniden tesisi için açık ve yeşil alanların yeni bir bakış açısı ile yeniden tasarlanmalıdır (Özdede vd., 2021). Bu çerçevede salgın süreci kullanıcıların yeşil alanlara yönelik ihtiyaç ve istekleri dikkate alınarak katılımcı planlama çerçevesinde planlama yapılması gerekmektedir. Salgın süreci dikkate alındığında yeşil alanların işlevleri üzerine;

- Fiziksel İşlev; Salgın sürecinin bireyler üzerinde oluşturmuş olduğu hareketsiz yaşam tarzı başta kronik hastalıklar olmak üzere obezite gibi hastalıklara yakalanma olasılığını artırmakla birlikte birçok farklı sağlık sorunlarını tetiklemektedir. Yegin ve Bayraktar (2021)'e göre; sağlıklı bir yaşam için bireylerin 18-65 yaş aralığında haftada 5 gün en az 30 dakika orta yoğunlukta veya haftada 3 gün en az 20 dakika yüksek yoğunlukta fiziksel aktivite yapması gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu çerçevede toplumsal yapı içerisinde yer alan farklı gruplar dikkate alınarak kent kullanıcılarının bütününe kapsayan ve yeşil alan kullanıcılarını fiziksel aktiviteye yönlendirici yeşil alan planlama gerekliliği ön plana çıkmaktadır.
- Psikolojik İşlev; Salgın sürecinin ortaya çıkardığı belirsizlik ve virüs yakalanma korkusu bireylerde kaygı durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca karantina süresinin uzaması, virüs yayılım hızı, iş durumlarını kaybetme durumu ve sevdikleri kişileri kaybetme korkuları bireylerde stres, depresyon ve anksiyete gibi durum bozuklukları yaşatmıştır (Haznedar ve Kiper, 2022).
- Sosyal İşlev; Salgın sürecinde alınan kısıtlama kararları kapsamında sosyalleşme ihtiyacını karşılayamayan bireylerde saldırganlık ve şiddet gibi davranış bozuklukları ortaya çıkma ihtimali görülmektedir. Bu çerçevede toplum içerisindeki farklı

grupların ihtiyaç ve istekleri göz önüne alınarak yeşil alan planlaması yapılması gerekmektedir. Bu sayede bireylerin toplumdan dışlanmasının önüne geçilecektir.

Materyal ve Metot

Çalışma, COVID-19 pandemisi ile kentsel yaşam dinamiklerinde ortaya çıkan değişimin, yaşam kalitesinin en önemli göstergesi olan yeşil alanların kullanımına yönelik görüşlerin değerlendirilmesine dayanmaktadır. Çalışmanın ana materyalleri şunlardır;

- COVID-19 ve açık ve yeşil alanlar özelinde hazırlanan ulusal ve uluslararası akademik çalışmalar (Makale, Tez, Rapor, Bildiri vb.)
- Katılımcıların deneyimlerinin değerlendirilmesi için oluşturulan anket çalışması
- Anket verilerinin incelenmesi ve istatistiksel analizlerinin yapılması kullanılan IBM SPSS Statistics (Versiyon: 29.0.0.0) ve Excel yazılımları ile anket verilerinin değerlendirilmesi

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası süreçte kent kullanıcılarının yeşil alan kullanım deneyimlerini belirlemek amacıyla; yeşil alan kullanım ve aktiviteleri ve katılımcı genel değerlendirmeleri ölçütlerinin belirlenmesi için 240 katılımcı üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan anket soruları ile 4 başlık altında veri toplanarak değerlendirme yapılmıştır.

1. Katılımcı profillerinin belirlenmesi
2. Katılımcıların COVID-19 pandemi öncesi yeşil alan kullanımı ve aktiviteler
3. Katılımcıların COVID-19 pandemi sonrası yeşil alan kullanımı ve aktiviteler
4. Katılımcı genel değerlendirme

Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler Frekans ve Ki-Kare istatistiki yöntemi ile analiz edilerek istatistiksel olarak pandemi sürecinde yeşil alan kullanım ve aktivitelerin tesadüfen gerçekleşip/gerçekleşmediği sonucu değerlendirilmiştir.

Katılımcı örneklem büyüklüğü belirlenmesi aşamasında sınırlı toplumlarda örneklem büyüklüğünü veren formül kullanılarak hesaplanmıştır (Kalıpsız, 1981). Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde referans alınan formül; Kiper ve Öztürk (2011), Karaşah ve Var (2016), Aksu vd. (2017) ve Haznedar ve Kiper (2022)'nin çalışmalarında da kullanılmıştır.

Sosyal temelli nitel araştırmalarda evrenin tümünü çalışmak yerine evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey ve olguyu araştırmaya dahil etmek ve belirli bir örneklem büyüklüğüne indirgemek pratik bir çözüm olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yıldırım ve Şimşek'in belirtmiş olduğu çerçevede Kayseri ili Talas ilçesi referans alınmış ve genel bir bakış açısı ortaya koyulmuştur.

Anket yapılacak katılımcı sayısı Kayseri İli Talas ilçesi 2022 nüfusu dikkate alınarak %95 güven aralığında, %5 hata payı ile 73 kişi olarak bulunmuştur. Sonuçların güvenilirliğini artırmak ve Ugolini vd., yapmış olduğu çalışma dikkate alınarak 240 kişi özelinde anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

$$n = \frac{Z^2 NPQ}{ND^2 + Z^2 PQ} \quad n = \frac{(1,96)^2 \times (169214) \times (0,95) \times (0,05)}{(169214) \times (0,05)^2 + (1,96)^2 \times (0,95) \times (0,05)}$$

n= Örnek büyüklüğü

Z= Güven sayısı

P= Ölçmek istediğimiz özelliğin kütleden bulunma ihtimali (Çalışmada %95 olarak alınmıştır.)

Q= 1-P

N= Ana kütle büyüklüğü (169214)

Bulgular

Demografik Bulgular

Araştırmada öncelikli olarak yeşil alan kullanım deneyimi gerçekleştiren katılımcıların sosyo-demografik özellikleri frekans analiz yöntemi ile belirlenmiştir.

Katılımcıların *cinsiyet dağılımlarına* göre incelendiğinde; Ankete katılım sağlayan kullanıcıların %52,9 Kadın ve %47,1 Erkek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların *yaş dağılımına* göre incelendiğinde; Ankete katılım sağlayan kullanıcıların 19-35 yaş aralığı (%70), 36-50 yaş aralığı (%22,1) ve 51+ yaş (%7,9) olduğu belirlenmiştir. Genç yaş (19-35) grubu içerisinde yer

alan kent kullanıcılarının yeşil alan kullanımı gerçekleştirdiği görülmektedir.

Katılımcıların *eğitim durumlarına* göre incelendiğinde; Ankete katılım sağlayan kullanıcıların Lisans düzeyinde (%64,2), Lise düzeyinde (%25) ve Yüksek lisans düzeyinde (%10,8) oldukları belirlenmiştir.

Katılımcıların *meslek dağılımlarına* göre incelendiğinde; Ankete katılım sağlayan kullanıcıların İşçi (%33,8), Öğrenci (%27,1), Memur (%20,8), İşsiz (%10), Ev Hanımı (%4,2), Emekli (%4,2) oldukları belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim ve mesleklerine göre dağılımı

Cinsiyet	N	Yüzde (%)
Kadın	127	52,9
Erkek	113	47,1
Yaş		
19-35	168	70
36-50	53	22,1
51+	19	7,9
Eğitim		
Lise	60	25
Lisans	154	54,2
Yüksek Lisans	26	10,8
Meslek		
İşçi	81	33,8
Öğrenci	65	27,1
Memur	50	20,8
İşsiz	24	10
Ev Hanımı	10	4,2
Emekli	10	4,2
Toplam	240	100

Katılımcıların Covid-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Yeşil Alan Kullanım ve Aktivitelerine Yönelik Bulgular

Katılımcıların *yeşil alan kullanımı* incelendiğinde; katılımcıların pandemi öncesi süreçte %80 oranında yeşil alan kullanımı gerçekleştirdikleri, pandemi sonrasında bu oranın %10 artış göstererek %90 oranına çıktığı belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası yeşil alan kullanım dağılımı

	COVID-19 Öncesi	COVID-19 Sonrası	Değişim Oranı
	Yüzde (%)	Yüzde (%)	Yüzde (%)
Yeşil Alan Kullanımı Gerçekleştirdim	%80	%90	%10
Yeşil Alan Kullanımı Gerçekleştirmedim	%20	%10	-%10

Katılımcıların *yeşil alan kullanım sıklığı* incelendiğinde; katılımcıların pandemi öncesi süreçte yeşil alan ziyaretlerinin Her gün (%7) ve Ayda bir gün (%10) oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası yeşil alan kullanım sıklığı dağılımı

	COVID-19 Öncesi	COVID-19 Sonrası	Değişim Oranı
	Yüzde (%)	Yüzde (%)	Yüzde (%)
Her Gün	%9	%16	%7
Haftada Birkaç Gün	%46	%39	-%7
Ayda Birkaç Gün	%31	%22	-%9
Ayda Bir Gün	%12	%22	%10
Asla	%2	%1	-%1

Katılımcıların *yeşil alan kullanım zamanı* incelendiğinde; Katılımcıların yeşil alanları kullanım zamanlarından Hafta içi kullanımının %21 oranında arttığı belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası yeşil alan kullanım zaman dağılımı

	COVID-19 Öncesi	COVID-19 Sonrası	Değişim Oranı
	Yüzde (%)	Yüzde (%)	Yüzde (%)
Hafta İçi	%35	%56	%21
Hafta Sonu	%65	%44	-%21

Katılımcıların *yeşil alan kullanım zaman aralığı* incelendiğinde; Katılımcılar 13.00 – 16.00 zaman aralığında %6 oranında yeşil alan kullanımında artış yaşandığı belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası yeşil alan kullanım zaman aralığı dağılımı

	COVID-19 Öncesi	COVID-19 Sonrası	Değişim Oranı
	Yüzde (%)	Yüzde (%)	Yüzde (%)
06.00-12.00	%8	%7	- %1
13.00-16.00	%49	%55	%6
17.00-20.00	%30	%27	-%3
21.00-24.00	%13	%11	-%2

Katılımcıların *yeşil alanda geçirilen toplam zaman* incelendiğinde; 0-30 dakika arasında gerçekleştirilen ziyaretlerde %5 ve 30-60 dakika arası gerçekleştirilen ziyaretlerde %7 oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası yeşil alanda geçirilen toplam zaman dağılımı

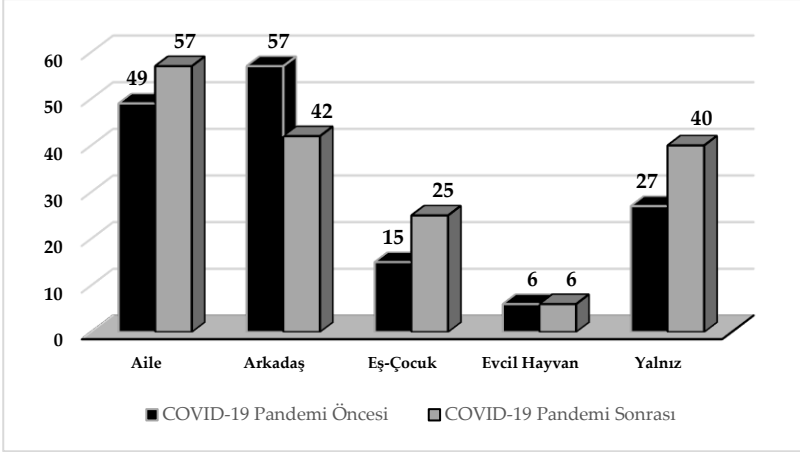
	COVID-19 Ön- cesi	COVID-19 Sonrası	Değişim Oranı
	Yüzde (%)	Yüzde (%)	Yüzde (%)
0-30 dakika	%15	%20	%5
30-60 dakika	%27	%34	%7
1-2 saat	%35	%28	-%7
2+ saat	%23	%18	-%5

Katılımcıların *tercih edilen yeşil alan uzaklıkları* incelendiğinde; Katılımcıların 200 metreden az mesafe yer alan yeşil alan ziyaretlerinde %14 oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası tercih edilen yeşil alan uzaklık dağılımı

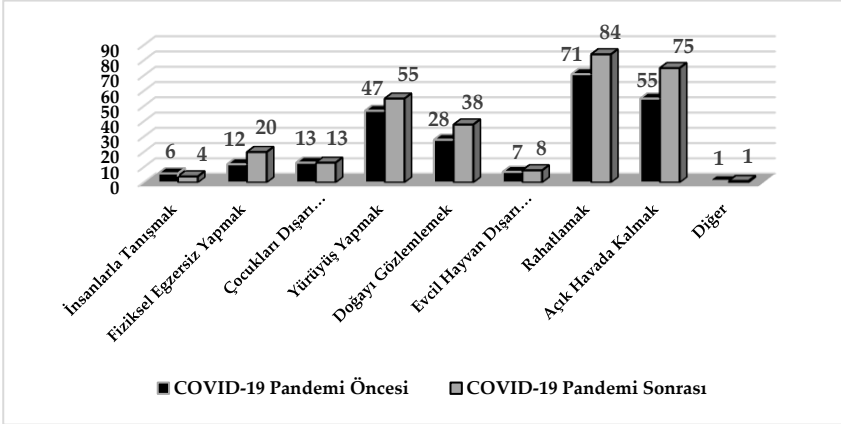
	COVID-19 Öncesi	COVID-19 Sonrası	Değişim Oranı
	Yüzde (%)	Yüzde (%)	Yüzde (%)
200 metreden az	%15	%20	%5
200-500 metre	%27	%34	%7
500 metreden fazla	%35	%28	-%7

Katılımcıların *yeşil alan içerisinde vakit geçirilen kişiler* incelendiğinde; Aile %8, Eş-Çocuk %10 ve Yalnız %13 oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Şekil 2).

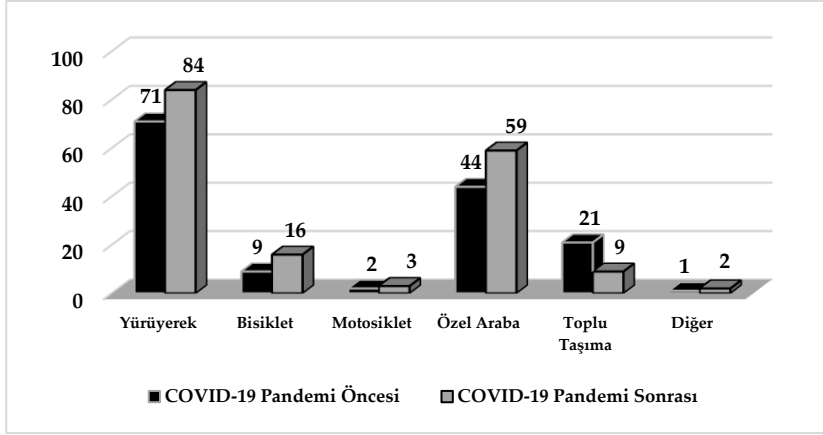
Şekil 1. COVID-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Yeşil Alan İçerisinde Vakit Geçirilen Kişiler

Katılımcıların COVID-19 pandemi öncesi ve sonrası yeşil alan kullanım gerekçeleri incelendiğinde; Fiziksel egzersiz yapmak %8, Yürüyüş yapmak %8, Doğayı gözlemlemek %10, Evcil hayvan dışarı çıkarmak %1, Rahatlamak %13, Açık havada kalmak %20 oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Şekil 3).

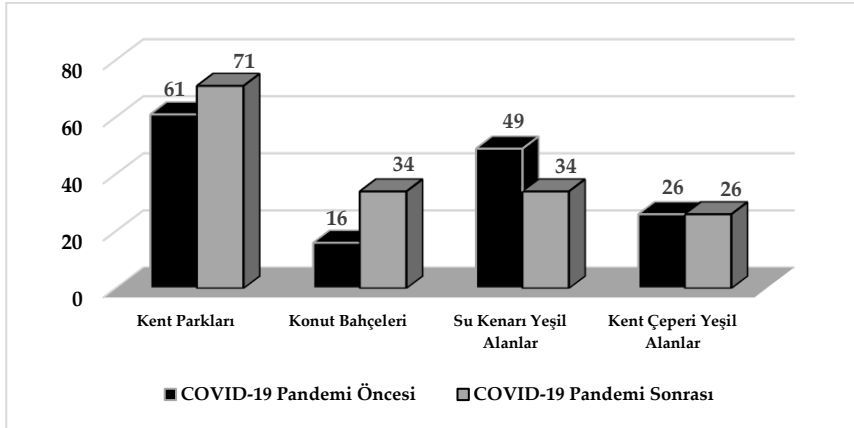
Şekil 2. COVID-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Yeşil Alan Kullanım Gerekçeleri

Katılımcıların COVID-19 öncesi ve sonrası yeşil alanlara erişim sağlamak için tercih edilen ulaşım araçları incelendiğinde; Yürüyerek %13, Bisiklet %7, Motosiklet %1, Özel araba %15 ve Diğer %1 artış yaşandığı belirlenmiştir (Şekil 4).

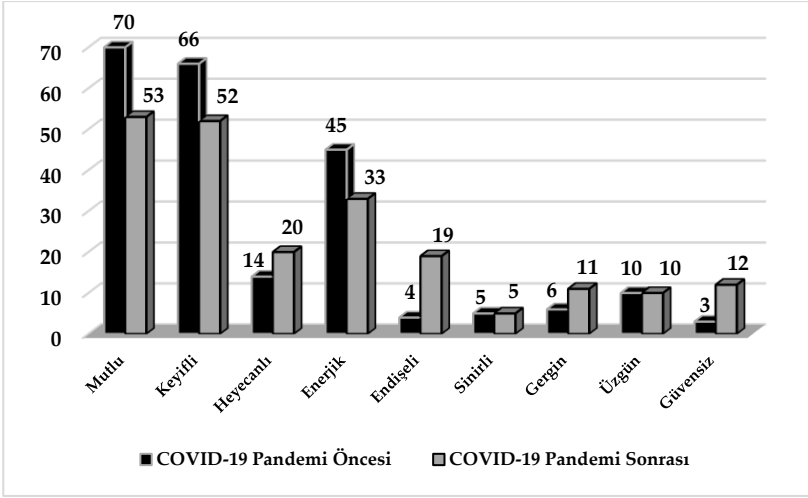
Şekil 3. COVID-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Yeşil Alanlara Erişim Sağlamak İçin Tercih Edilen Ulaşım Araçları

Katılımcıların COVID-19 öncesi ve sonrası tercih edilen yeşil alan türü incelendiğinde; Kent parkları %10 ve Konut bahçeleri %18 oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Şekil 5).

Şekil 4. COVID-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Tercih Edilen Yeşil Alan Türleri

Katılımcıların COVID-19 öncesi ve sonrası yeşil alan kullanımı gerçekleştirirken etken ruh hali incelendiğinde; Heyecanlı %6, Endişeli %15, Gergin %5 ve Güvensiz %9 oranında artış yaşandığı belirlenmiştir (Şekil 6).

Şekil 5. COVID-19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Yeşil Alan Kullanımı Gerçekleştirilirken Etken Ruh Hali

Ki-Kare Testi

Ki-kare testi, bazı değerler arasındaki farkın tesadüfi sayılıp sayılmayacağı şeklinde uygulanan ve tesadüfi olarak meydana gelmesi muhtemel bir χ^2 değerinden daha büyük çıkıp çıkmadığı esasına dayanmaktadır. Sıfır hipotezi H_0 , ortaya çıkan hatalı durumun aslında tesadüfen oluştuğunu ve H_1 ortaya çıkan sonucun tesadüfen meydana gelmediği şeklindedir. Uygulama %1 ve %5 önem derecesine bağlı olarak hipotez edilmektedir. Ortaya çıkan değer küçük ise hipotez red, büyük ise hipotez kabul edilecektir (Oktay, 1990).

Çalışmada; pandemi öncesi/sonrası yeşil alan kullanım algısında ortaya çıkan değişimlerin COVID-19 etkisi ile gerçekleşip gerçekleşmediği noktasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla ki-kare analizi yapılmıştır. Ki-kare analiz sonuçları %5 önem derecesi dikkate alınarak değerlendirilerek asimptotik önem $p < .001$ olarak elde edilmiş ve H_1 kabul edilerek ortaya çıkan sonuçların tesadüfen gerçekleşmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8. Ki-Kare Analiz Sonuçları

Ki-Kare Analiz Sonuçları	H_0	H_1	Asimptotik Önem
	Yeşil Alan Kullanım Oranı/ Pandemi	RED	KABUL
Yeşil Alan Kullanım Sıklığı/ Pandemi	RED	KABUL	$p < .001$

Yeşil Alan Kullanım Zamanları/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Yeşil Alan Kullanım Zaman Aralığı/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Yeşil Alanda Geçirilen Toplam Zaman/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Yeşil Alan Kullanımı Gerçekleştirilen Gruplar/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Yeşil ALAN Kullanım Gereksesi/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Yeşil Alan Ulaşım Türleri/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Tercih Edilen Yeşil Alan Uzaklıkları/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Tercih Edilen Yeşil Alan Türleri/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001
Yeşil Alan Kullanım Sırası Ruh Hali/PANDEMİ	RED	KABUL	p <.001

Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmada COVID-19 pandemisinin yeşil alan kullanım algısında ortaya çıkan değişimler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme iki farklı aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşama; COVID-19 pandemisinin kentsel mekân kullanımı ve yeşil alanlar özelinde literatür temelli bilgi toplanması ve değerlendirilmesidir. İkinci aşamada ise; yeşil alan kullanıcılarına yönelik gerçekleştirilen anket çalışması ile COVID-19 pandemisinin yeşil alan kullanım ve aktivitelerin değişimi değerlendirilmiştir. COVID-19 pandemisinin kentsel mekâna olan etkilerinin yeşil alan özelinde ve yeşil alan kullanıcılarının deneyimlerinin değerlendirilmesi sağlanmıştır.

COVID-19 pandemisi kentlerin ne kadar esnek ve yenilikçi olabileceğini göstermiş ve bu nedenle, pandemi sonrası süreçte dirençli, sürdürülebilir ve herkese eşit şartlar sunan kentler oluşturma noktasında fırsatlar sunmaktadır. Bu fırsatların kullanılması için pandemi sonucu ortaya çıkan kentsel dinamikler göz önüne alınarak yeniden planlaması önem taşımaktadır. Bu durum açık ve yeşil alan planlaması, bisiklet ve yaya yolu gibi alternatif ulaşım sistemleri geliştirilmesi, kamusal alanların genişletilmesi ve kentsel çevrenin daha sürdürülebilir hale getirilmesi gibi kararlar içermelidir. Bu kapsamda COVID-19 pandemisinin mekânsal etkileri

ve COVID-19 pandemisinin kentsel mekân üzerindeki etkilerinin kent planlama disiplini açısından etkileri aşağıda sunulmuştur.

COVID-19 pandemisinin mekânsal etkileri;

Sosyal mesafe ve kısıtlamalar, COVID-19 pandemi etkisiyle kentsel mekânlar, sosyal mesafe (kısıtlı temas) ve kısıtlama kararları sonucu olumsuz etkilenmiştir. Kısıtlamalar kamusal alanlarda kullanıcı yoğunluğu sınırlandırılmış ve kentsel mekân kullanım algıları değişerek özel alanlara yönelmiştir.

Ekonomik etkiler, COVID-19 pandemi etkisi tedarik zinciri ve ulaşım sistemleri üzerindeki baskı sonucu ticari faaliyetleri olumsuz etkilemiştir. Alışveriş merkezleri, restoran vb. ticaret alanları pandemi sürecinde kapalı durumda kalmış veya sınırlı kapasite ile faaliyet göstermiştir. Bu durum kentsel mekân içerisindeki ekonomik canlılığı azaltma ve ticari kimliğe sahip olan kentlerde mekânsal dönüşümlere neden olmuştur.

Toplu taşıma sistemleri, COVID-19 pandemi etkileri kentsel mekân içerisinde toplu taşıma sistemleri üzerinde baskı ortaya çıkarmıştır. Hijyen, sosyal mesafe kuralları, kısıtlamalar ve erişilebilirlik yaklaşımlarının kent planlama ve kentsel tasarım çalışmalarında öneminin artmasına neden olmuştur.

Çevre sağlığı, COVID-19 pandemisi kentsel çevre sağlığını doğrudan etkileyen bir afet olayıdır. Yoğun nüfus oranına sahip kentsel mekânlarda virüs yayılımı hızlı ve kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmektedir. Kentsel mekânların planlanması salgın yayılımını kontrol altına alma noktasında önem taşımaktadır. İnsan hareketliliğinin mekânın bütününe yönelik olarak planlanması çevre sağlığı ve toplum sağlığını korunmasında salgının ortaya çıkarmış olduğu olumsuz etkileri azaltarak kentsel yaşam kalitesinin artmasını sağlayacaktır.

Kentsel eşitsizlikler, düşük gelir düzeyine sahip ve dezavantajlı bölgelerde yaşayan kent kullanıcıları salgın hastalığın ortaya çıkarmış olduğu olumsuz etkilerden daha çok etkilenmektedir. Toplumsal yapı içerisinde yer alan bütün grupların istek ve ihtiyaçları göz önüne alınarak planlama yapma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ekonomik, fiziksel, psikolojik vb. farklı gruplar içerisinde yer alan bireylere yönelik ortak kullanım alanları oluşturulması sınıf ayrımı ve toplumsal ayrışmayı azaltarak salgın süreci ve sonrasında ortaya çıkan toplumsal olayları azaltmada etken rol oynayacaktır.

Yeni trendler ve teknolojiler, COVID-19 pandemisi kentsel mekân kullanım algısında değişime neden olmuştur. Açık hava restoranları, sokak kafeleri, açık hava etkinlikleri gibi kullanımlar kentsel mekân içerisinde hareketliliğin devamlılığı sağlanmıştır. Dijital toplantılar, uzaktan eğitim ve çalışma faaliyetleri kamusal alan kullanımını azaltarak kent kullanıcılarının konut alanları içerisinde kalmalarına neden olmuştur. Kentsel mekân kullanımı üzerindeki baskının azaltılması için dijital kamusal mekân oluşturma noktasında çalışmaların yapılması gerekmektedir.

COVID-19 pandemisinin kentsel mekân üzerindeki etkilerinin kent planlama disiplini açısından etkileri;

Salgın önleme stratejileri, Açık ve yeşil alanlar, bisiklet yolları gibi alternatif ulaşım sistemleri, sosyal mesafe kurallarına uygun mekânsal çözümlerinin belirli standartlar çerçevesinde planlanması kent kullanıcıları için sağlıklı mekânlar oluşturma ve toplum sağlığını koruma noktasında önem taşımaktadır.

Sağlık altyapısı, Sağlık merkezleri, hastaneler, acil servisler gibi sağlık altyapısı alanları ve yeşil alanlar gibi fiziksel ve psikolojik sağlık açısından olumlu etki gösteren kullanımların büyüklükleri, yer seçim kriterleri, erişilebilirliği vb. kriterlerin sağlık üzerinde etkileri dikkate alınarak planlama sürecinde dahil edilmesi gerekmektedir.

Yeni trendlerin ve teknolojinin entegrasyonu, COVID-19 pandemi sürecinde ortaya çıkan yeni trendler ve teknolojilerin planlama çalışmaları içerisinde değerlendirilmesi ve ilgili yönetmelik maddelerinin oluşturulması gerekmektedir. Planlama çalışmaları içerisinde dijital kamusal mekânlar oluşturulması ve fonksiyonların büyüklük ve işlevlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Küresel iş birliği, COVID-19 pandemisinin kentlerde göstermiş olduğu etki düzeyi farklılık gösterse de genel çerçevede ortaya çıkan etkilerin planlama çalışmaları içerisinde sürdürülebilir ve dirençli kentler oluşturmak amacıyla yer alması gerekmektedir. Küresel ölçekte bilgi ve deneyimlerin kent planlama çalışmaları içerisinde yer alması için küresel ölçekte merkezi ve yerel yönetimlerin iş birliği içerisinde olması gerekmektedir.

Yaya ve bisiklet dostu kentler, COVID-19 pandemi sürecinde virüs bulaş riskine karşı kent kullanıcılarının endişe düzeylerinin artması bisiklet ve yaya olmak üzere bireysel ulaşım sistemlerinin geliştirilmesine ve öneminin artmasına neden olmuştur. Kent planlama sürecinde dirençli kentler

oluşturmak için yaya ve bisiklet trafiğine uygun ulaşım sistemleri oluşturulması ve park alanları oluşturularak hareketliliğin sürekliliğinin sağlanması önem taşımaktadır. Bu çerçevede planlama çalışmaları içerisinde taşıt odaklı bakış açısı yerine yaya ve bisiklet odaklı bakış açısı geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeşil kentler, COVID-19 pandemisi kent kullanıcılarının doğal alanlara olan ihtiyaçlarını yeniden ön plana çıkarmıştır. Kentsel mekân içerisinde fiziksel, psikolojik, toplumsal vb. göstermiş olduğu işlevler dikkate alındığında yeşil alanların salgın sonucu ortaya çıkan olumsuz etkileri azalttığı görülmüştür. Bu çerçevede planlama çalışmaları içerisinde kentsel yeşil sistem oluşturulması, korunması ve fonksiyonlarının afet öncesi ve sonrası süreç dikkate alınması gerekmektedir.

Afet yönetimi, COVID-19 pandemisi afet anında ve sonrasında kentsel yaşamın devamlılığı noktasında afet yönetiminin önemini tekrar ön plana çıkarmıştır. Salgın sürecinde kent yöneticilerinin hızlı bir şekilde hareket etmesi, kent kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılama noktasında acil eylem planı oluşturulması ve acil eylem planlarının kent planlama çalışmaları içerisinde yer alması gerekmektedir.

COVID-19 pandemisinin kent planlama disiplini içerisinde çok boyutlu olarak ele alınması gerekmektedir. Kentsel mekân üzerindeki etkilerinin planlama süreci ve çalışmaları içerisinde yer alması kentsel mekân kalitesini artıracaktır. Ayrıca ortaya çıkan etmenlerin hazırlanan imar planı çalışmaları üzerinde planlama teknikleri ile yer alması gelecekte ortaya çıkabilecek salgın/afet durumları karşısında tek başına olumlu etki gösteremeyeceği çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda alınan planlama kararlarının kentsel tasarım rehberleri ve çalışmaları içerisinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Çalışma sonucu elde edilen bulgulara ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Anket sonucuna göre pandemi sürecinde katılımcıların yeşil alan kullanma oranında %10 oranında artış olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışma kapsamının genişletilmesi için katılımcılara sorulan "Pandemi sonrası yeşil alan kullanımı artmıştır." Sorusuna %78 oranında olumlu katılım sağlanmıştır. Bu durum bu çalışmaya katılım sağlamayan kent kullanıcılarının da pandemi sonrası yeşil alan kullanımı gerçekleştirdikleri sonucunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar %79 oranında yeşil alan kullanımının fiziksel aktiviteye teşvik edici özellik göstermesi ve %93 oranında pandemi sürecinde yeşil alanların fiziksel ve psikolojik sağlık açısından yarar sağladığını belirtmiştir. Bu durum katılımcılara sorulan "Pandemi süreci yeşil alanlar kullanıcıları fiziksel ak-

tivitelerine teşvik etmiştir.” ve “Pandemi sürecinde yeşil alanlar fiziksel ve psikolojik sağlık açısından yarar sağlamıştır.” düşüncesini desteklemekte ve yeşil alan kullanım oranının artması ile arasındaki ilişki incelendiğinde; bireylerin yeşil alan kullanımını gerçekleştirmelerinin stres seviyesini azalttığı, sosyal etkileşimi artırdığı, fiziksel ve psikolojik sağlık açısından fayda sağladığı ve bu çerçevede yeşil alanların pandemi sürecinde sosyal-psikolojik, fiziksel ve rekreasyonel işlevlerinin devamlılığının sağlandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu verilere ek olarak salgın sonrası yeşil alan kullanım sıklığının her gün %7 ve ayda bir gün %9 oranında artış göstermesi bu durumu destekleyici veriler olarak ön plana çıkmaktadır.

Pandemi sürecinde katılımcılar fiziksel egzersiz yapmak %8, yürüyüş yapmak %8, doğayı gözlemeleme %10 ve açık havada kalma %20 oranlarında artış yaşanmıştır. Salgın/afet olayları sonrası fiziksel, psikolojik açıdan olumsuz etkilerden kaçınarak kentsel yaşamın devamlılığın sağlandığı alanlar olma özelliğini ön plana çıkarmıştır. Yeşil alan kullanımını gerçekleştiren katılımcıların %8 Aile, %10 Eş-Çocuk ve %13 Yalnız oranlarında artış yaşanmıştır. Yeşil alanlar içerisinde gerçekleştirilen aktivitelerin pandemi sürecinde ortaya çıkan aile içi sorunların çözümü için sosyal bağları güçlendirdiği ve yalnız bireylerin ise birbirleri ile sosyalleşme ihtiyaçlarını karşıladıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum yeşil alanların aile bağlarını güçlendirme noktasında yeni bir işlev kazandırdığı bu çalışmanın sonuçlarından biri olmuştur.

Pandemi sürecinde yeşil alanlarda geçirilen toplam süre incelendiğinde 0-30 dk %5 ve 30-60 dk %7 oranında artış yaşanmıştır. Pandemi sürecinde getirilen kısıtlama kararları sonrası fiziksel ve psikolojik açıdan olumsuz etkilenen katılımcılar sosyalleşme, fiziksel aktivite yapma ve doğaya özlem duymaları sonucu kentsel yaşamın devamlılığın sağlamak amacıyla yeşil alan kullanımları gerçekleştirmiştir. Kısa süreli gerçekleşen bu kullanım karantina kararları ve virüs bulaş riski ihtimaline karşı erişilebilirliği yüksek yeşil alanları tercih etmiştir. Bu durum 200 metreden daha kısa mesafede yer alan yeşil alan kullanımlarının %14 oranında artması ile kanıtlanmıştır. Bu durum Avrupa Komisyonu Kentsel Denetim Raporunda yer alan ortalama yürüme mesafeleri ile oranlandığında bu çalışmayı desteklemektedir. Katılımcılar üzerinde %10 kent parkları ve %18 konut bahçe kullanımlarında artış ortaya çıkmıştır. Bu durum kent parklarının kent kullanıcılarının bütününe yönelik planlanması, boyutu ve erişilebilirliğinin yüksek olması sonucu ortaya çıkarken, virüs bulaş riski ihtimali sonucu korku, anksiyete vb. psikolojik açıdan kent parkı

kullanımı gerçekleştirilmeyen katılımcılar konut bahçelerini kullanmayı tercih etmiştir.

Yeşil alan kullanımı gerçekleştiren katılımcıların erişim sağlamak için kullandığı yöntemler incelendiğinde yürüyerek %13, bisiklet %7, özel araç kullanımı %15 oranlarında artış yaşanmıştır. Kentsel mekân içerisinde sokağa çıkma kısıtlama süreci dışında bireysel araç kullanımını artışına neden olmuştur. Bu durum sürdürülebilir kentler oluşturma noktasında alternatif ulaşım araçları planlanması gerektiğini ön plana çıkarmaktadır.

Yapılan değerlendirmeler ve anket sonucu elde edilen veriler sonucu COVID-19 pandemisinin kent kullanıcılarının yaşam tarzlarında değişime yol açtığı görülmüştür. Virüs bulaş riskini azaltmaya yönelik olarak alınan sosyal mesafe kuralları, karantina, maske ve diğer önlemler nedeniyle, kent kullanıcıları konut alanları içerisinde geçirilen zamanda artışa neden olmuş bu durum kentsel mekân algısında değişime yol açmıştır. Ayrıca kent kullanıcıları üzerinde fiziksel, psikolojik ve toplumsal yapı üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkararak kentsel yaşam kalitesini azaltmıştır. Bu durum kentsel yaşam kalitesinin en önemli göstergelerinden olan açık ve yeşil alanların COVID-19 salgını çerçevesinde değerlendirilmesine neden olmuştur. Yeşil alanların üstlenmiş olduğu işlevler COVID-19 salgını sonucu ortaya çıkan olumsuz etkileri azaltmada önemli faktör oluşturmuştur. Salgın/afet sonrası ortaya çıkan olumsuz etkilerini azaltma ve kentsel yaşamın devamlılığının sağlanması açısından adaptif işlevlerinin ön plana çıktığı Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 9. Adapte Edilebilir Yeşil Alanların İşlevsel Açıdan Geçiş Süreci

ADAPTE EDİLEBİLİR YEŞİL ALANLARIN İŞLEVSEL AÇIDAN GEÇİŞ SÜRECİ			
Afet Öncesi		Afet Sonrası	
Tür	İşlev	Tür	İşlev
Fiziksel	Afet Öncesi Hazırlık	Fiziksel	Koruma ve Direnç
Sosyal		Sosyal	Su Yönetimi
Ekolojik		Ekolojik	Yeniden Kullanım
Ekonomik		Ekonomik	Toparlanma ve İyileşme
			Sosyal Açıdan Adaletli
			Kentler Oluşturma

			Çevre Bilincini Artırma Güvenliği Artırma Toplumsal Dönüşüm İçin Kullanım
Fiziksel	Yerleşim Alanlarının İyileştirilmesi	Fiziksel Sosyal Ekolojik Ekonomik	Koruma ve Direnç Yeniden Kullanım Toparlanma ve İyileşme Sosyal Açıdan Adaletli Kentler Oluşturma Güvenliği Artırma Barınma Alanı Sağlama Toplumsal Dönüşüm İçin Kullanım Koruma ve Direnç
Fiziksel Sosyal	Sağlık Et- kileri	Fiziksel Sosyal Ekolojik Fiziksel	Koruma ve Direnç Stres Azaltma Sosyal Bağlantı Sosyal Açıdan Adaletli Kentler Oluşturma Toparlanma ve İyileşme
Ekolojik	Havalandırma	Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Stres Azaltma Ekosistem Hizmetleri İklim Değişikliğine Karşı Du- yarlılık Çevre Bilincini Artırma
Sosyal	Sosyalleşme	Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Stres Azaltma Sosyal Bağlantı Sosyal Açıdan Adaletli Kentler Oluşturma Toparlanma ve İyileşme
Ekolojik	Sıcaklık Düzenle- mesi	Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Çevre Bilincini Artırma Ekosistem Hizmetleri İklim Değişikliğine Karşı Du- yarlılık Stres Azaltma

Fiziksel Ekolojik	Su Tutma		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Su Yönetimi Ekosistem Hizmetleri Çevre Bilincini Artırma Stres Azaltma
--------------------------	----------	--	--------------------------	---

Ekolojik	İklim Düzenleme		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Yeniden Kullanım Su Yönetimi Toparlanma ve İyileşme İklim Değişikliğine Karşı Duyarlılık Çevre Bilincini Artırma
-----------------	-----------------	--	--------------------------	--

Fiziksel	Toprak Stabilizasyonu		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Yeniden Kullanım Toparlanma ve İyileşme Güvenliği Artırma
-----------------	-----------------------	--	--------------------------	--

Ekonomik	Tarım		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Su Yönetimi Yeniden Kullanım Toparlanma ve İyileşme
-----------------	-------	--	--------------------------	--

Sosyal Ekolojik	Biyçeşitlilik		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Koruma ve Direnç Sosyal Bağlantı Ekosistem Hizmetleri Çevre Bilincini Artırma
------------------------	---------------	--	--------------------------	---

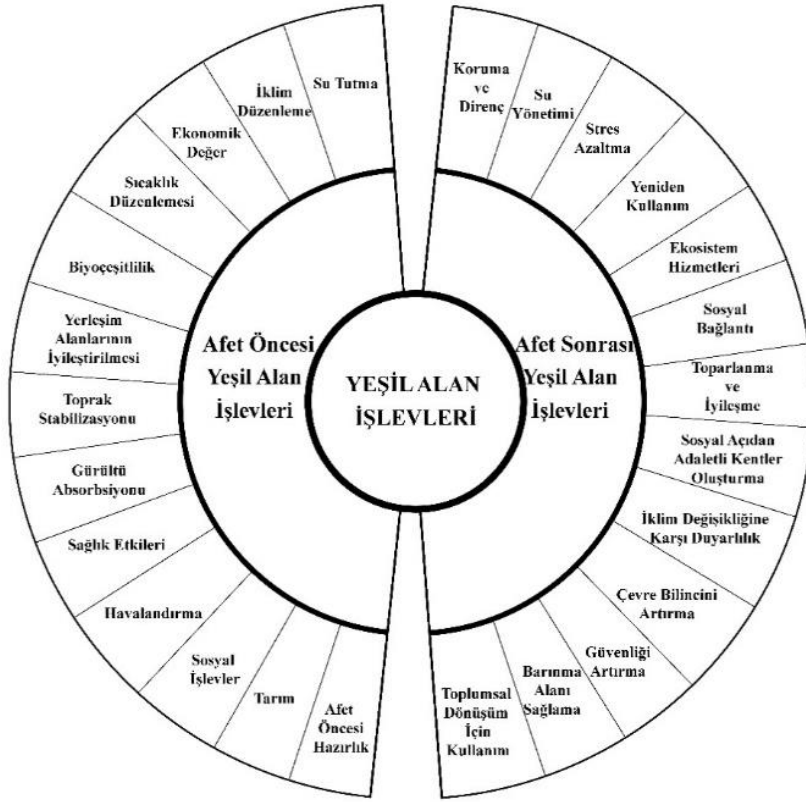
Ekonomik	Ekonomik Değer		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Yeniden Kullanım Su Yönetimi Barınma Alanı Sağlama Yeniden Kullanım
-----------------	----------------	--	--------------------------	---

Ekolojik	Gürültü Absorbe		Fiziksel Sosyal Ekolojik	Stres Azaltma Sosyal Bağlantı Çevre Bilincini Artırma Stres Azaltma
-----------------	-----------------	--	--------------------------	---

Afet öncesi kentsel yaşam içerisinde yeşil alanlar kent kullanıcılarının sosyal ve çevreye bağlı etkileri üzerinde olumlu katkı sağlayarak kentsel yaşam kalitesini artırmıştır. Çevre etkileri kapsamında ekolojik işleve baktığımızda insan-doğa arasındaki etkileşimin devamlılığını sağlama ve kentsel mekân içerisinde ekolojik etkenleri ile fiziksel, psikolojik olarak insan sağlığı üzerine de fayda sağladığı görülmektedir. Bu çerçevede kent kullanıcılarına sunulan işlevler mikro ölçekte kullanım sağlamakta ve bireylerin istek ve talepleri doğrultusunda fonksiyon göstermektedir. Afet sonrası süreçte ortaya çıkan etkiler yeşil alanların kent kullanıcılarının ve kentsel mekânın sürdürülebilirliğini sağlama noktasında afet etkilerine bağlı olarak adaptif işlev değişikliklerini kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu durum fonksiyonların makro ölçekte işlev göstermesine neden olmuş ve detaylı inceleme ile 3 aşamalı olarak gerçekleştirildiği görülmüştür.

İlk aşama, afet sonrası süreçte kent kullanıcılarının hayati değerlerini koruma noktasında ilk adaptasyon etkisi ile ortaya çıkararak koruma ve direnç sağlama, kriz yönetim merkezleri, barınma alanı gibi işlevler sağlamak ve afet sonrası ortaya çıkabilecek olan ikincil etkilere karşı koruma sağlamaktadır. İkincil aşama, kent kullanıcılarının fiziksel (hayati) fonksiyonlarının korunması sonrası psikolojik ve sosyal açıdan, kent kullanıcılarını bütünleştirici sosyal ve toplumsal işlevler sağlama, ekolojik fonksiyonlarının devamlılığını sağlama, çevre bilincini artırma noktasında işlev değişikliği ile gerçekleşmektedir. Üçüncül aşama ise hayati, fiziksel ve psikolojik açıdan kent kullanıcılarının güvenliğinin sağlanması sonrası kentsel yaşamın devamlılığı için toparlanma ve iyileşme sürecine destek olma ve yönetim mekânları oluşturma, yeniden kullanım alanları oluşturma, afet sonrası ortaya çıkan sosyal yıkımın etkilerini azaltarak sosyal açıdan adaleli kentler oluşturma, toplumsal dönüşüm için kullanım fırsatları sunmaktadır.

Yeşil alanlar afet sonrası sunmuş olduğu işlevler, afet öncesi işlevlerin devamı niteliğinde düşünülmeli ve anlık olarak ortaya çıkan afet durumlarının olumsuz etkilerini azaltma noktasında kentsel yaşama adapte olunması gerekmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Afet Öncesi ve Sonrası Yeşil Alan İşlevleri

Bu çerçevede fiziksel, toplumsal, çevresel açıdan birçok fonksiyona sahip olan yeşil alanların bütüncül olarak ele alınıp kent planlama çalışmalarına dahil edilme zorunluluğunun önemi artmıştır. COVID-19 pandemisinin yeşil alanların planlama üzerindeki etkisi ise detaylı olarak Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 10. COVID-19 Pandemisinin Yeşil Alan Planlaması Üzerindeki Etkisi

COVID-19 Pandemisinin Yeşil Alan Planlaması Üzerindeki Etkisi

**Pandemi Süreci
Yeşil Alan Kul-
lanımı**

COVID-19 pandemi sürecinde yeşil alan kullanımı, kent kullanıcılarının sosyal etkileşimlerini kısıtlayan kararlar nedeniyle önemli rol oynamıştır. Kent kullanıcıları, doğal alanlara yönelim ve açık havada zaman geçirme imkânı sunmuştur. Bu çerçevede yeşil alanlar, kent kullanıcıları-

nun fiziksel aktivite yapma, sosyalleşme, dinlenme vb. aktivite gerçekleştirdikleri ve salgın sürecinin ortaya çıkarmış olduğu fiziksel ve psikolojik açıdan olumsuz etkileri azaltma noktasında kullanım sunmuştur. Yeşil alan kullanımının pandemi sürecindeki önemi, kent planlama çalışmalarında yeşil alan kullanımını artıracak nitelikte yeni yeşil alanlar oluşturulması, fonksiyon ve işlevlerinin artırılması ve yeşil alanların sınıflandırma kriterlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sosyal Mesafe Kurallarına Uygun Yeşil Alan Planlaması

Sosyal mesafe kurallarına uygun yeşil alan planlaması, toplum sağlığını koruma ve kent kullanıcılarının doğal alanlarda güvenli şekilde kullanım sağlama noktasında önemlidir. Yeşil alan planlaması yapılırken değerlendirilmesi gereken bazı temel faktörler;

1. Alan düzenlemesi ve bölge seçimi: Sosyal mesafe kurallarına göre planlanan yeşil alanlar, geniş bir mekân kullanımı sağlamalı ve kent kullanıcıları arasındaki teması minimum düzeyde tutacak şekilde planlanmalıdır.
2. İşaretleme ve uyarılar: Sosyal mesafe kurallarını hatırlatmak için alan içerisinde işaretleme ve uyarılar yapılmalıdır.
3. Kapasite yönetimi: Yeşil alan içerisinde yoğunluğu kontrol etmek için sınırlamalar getirilmelidir. Yeşil alan içerisinde kullanıcı kapasitesi aşılması önlenerek sosyal mesafe kurallarının uygulanması sağlanmalıdır.

Yeşil Alan Kullanımı İçin Ulaşım Sistemleri Planlanması

COVID-19 pandemi sürecinde bireysel araç kullanımı artmış ve toplu taşıma kullanımı azalmıştır. Alternatif ulaşım araçlarının çeşitliği ve buna bağlı olarak ulaşım sistemlerinin planlanması gerekmektedir. Planlama süreci içerisinde farklı grupların kullanımı için ulaşım ağlarının bağımsız olması kentsel mekân içerisinde hareketliliğin sürekliliğini sağlayacaktır. Ulaşım planlaması yapılırken talep değişikliği, ulaşım sistemi ihtiyaçları ve sosyal mesafe kurallarının planlama süreci içerisine dahil edilmesi gerekmektedir.

Yeşil Alanların Erişilebilirliği

COVID-19 pandemi sürecinde fiziksel, psikolojik ve toplumsal açıdan fayda sağlayan yeşil alanların erişilebilirliği yüksek olacak nitelikte planlanması gerekmektedir. Kentsel mekân içerisinde büyük ölçekte az sayıda veya küçük ölçekte sayıca fazla yeşil alan oluşturulmasının pandemi etkileri ve kullanıcı deneyimleri dikkate alınarak tartışılması gerekmektedir.

Kent planlama sürecinde Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Ek-2 tablosunda açık ve yeşil alanlar ile ilgili sınıflandırma ve literatürde yer alan yeşil alan sınıflandırmalarına ek olarak COVID-19 pandemi sürecinin etkileri dikkate alınarak yeşil alanların kent planlama çalışmaları içerisinde yer alacak şekilde yeni bir sınıflandırma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ancak bu şekilde yeşil alanların salgın/afet durumlarına karşı kentsel dirençliliğin sağlanacağı ve ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler azaltılacaktır. Bu bağlamda aşağıdaki başlıklar altında yeşil alanların kent planlama sürecinde dahil edilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

1. Yeşil Alanların Boyutu; Sosyal Mesafe, Sağlık Altyapısı, Çok Amaçlı Alan, İnsan Yoğunluğu, Hareketlilik
2. Yeşil Alanların Çeşitliliği; Yeni Trendler, Dijitalleşme, Çok Amaçlı Alan, Afet Yönetimi, Koruma ve Direnç
3. Yeşil Alanların Erişilebilirliği; Alternatif Ulaşım Sistemleri, Kriz Yönetimi, Kentsel Hareketlilik, Sosyal Bağlantı, Yeniden Kullanım

Yeşil alanların üstlendikleri işlevler ve kullanım amaçları afet öncesi ve sonrası süreçte kentsel yaşamın devamlılığın sağlanması açısından yeniden sınıflandırılması gerekmektedir. Bu durum COVID-19 pandemisinin kentsel mekân kullanımında değişen algısının dikkate alınması ile mümkündür. Salgın/afet durumları ve sonrasında kentsel yaşamın devamlılığını sağlama ve ortaya çıkan olumsuz etkileri azaltma noktasında yeşil alanların fonksiyonları dikkate alınarak kentsel mekân içerisinde işlevlerinin artırılması amacıyla Yerel parklar, Kentsel ormanlar, botanik bahçeler ve tarım parkları, kent parkları, rekreasyon alanları, koruma alanları, doğal yaşam alanları ve afet parklarının yeşil alan sınıflandırma çalışmaları içerisinde yer alması gerekmektedir.

Yeşil alanların kentsel mekân içerisinde yeşil doku olmasının önüne geçilerek afet öncesi ve sonrası süreçte farklı işlevler ile kentsel yaşamın devamlılığının sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir ve dirençli kentler oluşturma noktasında yeşil alanlar üstlendikleri işlevler sayesinde etkin rol kazanacaktır.

Extended Abstract

Evaluation Of Green Space Usage Experiences Before and After The COVID-19 Pandemic

Çağatay Albayrak⁵
ORCID: 0000-0002-6132-1313

Semih Halil Emür⁶
ORCID: 0000-0003-4424-3138

The COVID-19 epidemic has increased its impact on a global scale and created the pandemic process, causing a change in the dynamics of urban life. On the basis of urban life dynamics, the effect of the city-space relationship of the COVID-19 pandemic has gained importance. In this context, the differences in green space usage experiences and habits before and after the Covid-19 pandemic process were examined with a questionnaire applied to 240 people, and the survey results were evaluated with the chi-square statistical method. As a result of the evaluation, it has been revealed that green areas have gained a new meaning and it is a necessity to include accessibility, functions, classification and user experiences in the urban space in planning studies. With the results of the study, the meaning of the effects of the COVID-19 pandemic in the planning studies at the point of creating resilient cities and how to evaluate this meaning within the framework of its application and the points that need attention are examined. Objectives are set in terms of using the results obtained with this study as a resource in planning studies, increasing the quality of urban life and achieving the goals of creating resilient cities.

Urban spaces are areas where social interaction occurs in order to meet the dynamics of daily life. It seems that intense social interaction during the use of urban space poses a risk for the spread of the COVID-19 pandemic and new pandemics that may emerge in the future.

With the COVID-19 pandemic, it is seen that urban spaces are significantly affected positively and negatively by this situation, just like the epidemics that occurred in the past. He emphasizes that design decisions can

⁵ Urban Planner, MSc, Erciyes University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, E-mail: albayrak.cgty@gmail.com

⁶ Asst. Prof.Dr., Erciyes University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, E-mail: semur@erciyes.edu.tr, semihemur@gmail.com

directly affect public health, especially in urban spaces with high population density. In his study, he defined the measures to be taken in urban spaces to reduce the rate of virus spread in urban spaces as a result of COVID-19 as structural, hardware and operational arrangements.

With the restrictions and closure measures taken during the COVID-19 pandemic, economic balances have been disrupted and the quality of urban life has been affected equally. Cities are in a structure that is planned and developed on an economic basis. With the restrictions, there has been a deterioration in the supply-demand balance. While COVID-19 puts pressure on tourism, trade and individual expenditures during the pandemic; There were problems in the production process, layoffs and delays in production.

It is important to develop basic policies by focusing on the social, economic, physical and cultural effects of disasters. Although precautions against the effects of possible disasters can be minimized, it is not possible to completely eliminate them. For this reason, planning studies need to be carried out in order to reduce the effects of natural disasters, taking into account the disasters that may occur in the geography we live in.

Within the framework of the urban change dynamics brought about by the COVID-19 pandemic, the continuity of green areas and the creation of accessible areas within the urban area are important for public health. A spatial function should be created to make urban green areas effective within the urban space. When creating a space, the size of green areas, which are among the most important elements, should be designed. Considering the effects of the pandemic on urban areas and users, green area planning should be made in accordance with new norms and standards in order for green areas to perform their functions equally for every user group within the social structure.

During the pandemic period, where density is seen as a problem, open and green areas should be redesigned with a new perspective in order to re-establish social life.

Green areas in pre-disaster urban life increased the quality of urban life by making a positive contribution to the social and environmental impacts of city users. When we look at the ecological function within the scope of environmental effects, it is seen that it provides the continuity of the interaction between humans and nature and benefits physical and psychological human health with its ecological factors in urban space. In this context, the functions offered to city users are used on a micro scale and function

in line with the wishes and demands of individuals. The effects that occur in the post-disaster period have made adaptive function changes inevitable depending on the effects of the disaster in terms of ensuring the sustainability of the urban users of green areas and the urban space. This situation caused the functions to function on a macro scale, and upon detailed examination, it was seen that this occurred in 3 stages.

The functions and purposes of green areas must be reclassified in order to ensure the continuity of urban life before and after the disaster. This is possible by taking into account the changing perception of the COVID-19 pandemic in the use of urban space. Local parks, urban forests, botanical gardens and agricultural parks, city parks, recreation areas, conservation areas, natural parks, urban forests, botanical gardens and agricultural parks, urban parks, recreation areas, conservation areas, natural parks, urban forests, botanical gardens and agricultural parks, urban parks, urban forests, botanical gardens and agricultural parks, in order to increase the functions of green areas within the urban space by taking into account the functions of green areas in ensuring the continuity of urban life and reducing the resulting negative effects during and after epidemic/disaster situations. Living spaces and disaster parks should be included in green area classification studies.

It is seen that the continuity of urban life is ensured with different functions in the pre-disaster and post-disaster period by preventing green areas from becoming green tissue within the urban space. In this context, green areas will play an active role in creating sustainable and resilient cities thanks to the functions they undertake.

Kaynakça/References

- Adıgüzel, F. ve Balta, M. Ö. (2021). COVID-19 sürecinde kentsel açık ve yeşil alan erişilebilirliği: Uşak kenti örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (79), 17-24.
- Akdur, R. (2000). Afetler ve afetlerde sağlık hizmetleri. *Ankara: Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansı-3*, 21, 25-27.
- Aksu, Ö.V., Kılıç, C., Düzgüneş, E., Araz, N. ve Öztürk, K. (2017). Altındere Vadisi Milli Parkı kullanıcılarının rekreasyonel memnuniyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Ormanlık Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 30-45
- Atalay, H. (2008). *Deprem Durumunda Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Kullanımı-Küçükçekmece Cennet Mahallesi Örneği* (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).

- Ayan, B., Durak, M., ve Tazebay, İ. (2018). Yeşil alanların planlanması ve tasarımı ile fiziksel ve zihinsel sağlık arasındaki ilişki. II. *Uluslararası Sanat ve Estetik Sempozyumu, Elazığ, 17, 38.*
- Bal, H. (2015). Kent Sosyolojisi. İstanbul: Sentez Yayıncılık
- Erdönmez, M. E. ve Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekanlarının toplum ilişkilerindeki etkileri. *Megaron, 1(1), 67.*
- Güngör, Y., Afet Kültürü, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları Online Web site: 20 Nisan 2022 tarihinde <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=afetku%CC%88ltu%CC%88ru%CC%88ders%20-notu.pdf> adresinden erişildi.
- Güzer, C.A. (2020), Kamusal Alanın Sınırları. *Çözüm Üreten Kentler, Sayı 002.*
- Haznedar, K. ve Kiper, T. (2022). COVID-19 Sürecinde Bireylerin Yeşil Alan Kullanımı ve Gereksinimi: Fındıklı, Rize Örneği. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi, 4(2), 153-174.*
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, 1.*
- Kahyaoglu, B. (2016). *Tekirdağ kentinde doğal afet ve eğitim parkı planlanması üzerine bir çalışma* (Master's thesis, Namık Kemal Üniversitesi).
- Kalıpsız, A. (1981). İstatistik Yöntemler. İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Yayın No: 2837/294, İstanbul.
- Karaşah, B. ve Var, M. (2016). Botanik bahçelerinde ziyaretçi tercihlerinin belirlenmesi 'Nezhat Gökyiğit Botanik Bahçesi örneği. *Kastamonu Ün. Orman Fakültesi Dergisi, 16 (1), 120-130.*
- Kaya, M. (2020). Koronavirüs salgınında yaşlılar nasıl hedef haline geldi. *Seta Perspektif Dergisi, 271, 1-4.*
- Keleş, R. (1980). Kentbilim terimleri sözlüğü.
- Kırçın, P. N., Çabuk, S. N., Aksoy, K. ve Çabuk, A. (2017). Ülkemizde yeşil alanların afet sonrası toplanma alanı olarak kullanılma olanaklarının artırılması üzerine bir araştırma, 4. *Uluslararası Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, 11, 13.*
- Kiper, T. ve Öztürk. A.G. (2011). Kent ormanlarının rekreasyonel kullanımı ve yerel halkın farkındalığı: Edirne Kent (İzzet Arseven) Ormanı örneği. *Tekirdağ Ziraat Fak. Derg., 8(2),105-117.*
- Korgavuş, B. ve Ersoy, M. (2015). Kadıköy ilçesi kentsel açık ve yeşil alanlarının olası İstanbul depreminde yeterliliğinin irdelenmesi.
- Lubell, S. (2020). Commentary: Past pandemics changed the design of cities. Six ways covid-19 could do the same. *Los Angeles Times, 22.*
- Maden Kalkan, Ç., & Yılmaz Şaşmaz, A. (2021). Covid-19 Salgınlarının Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Potansiyel Etkileri Çin Örneği. *Kent Akademisi, 14(4), 1283-1298.* <https://doi.org/10.35674/kent.994920>

- Özdede, S., Kalonya, D. H. ve Aygün, A. (2021). Pandemi sonrası dönemde kişi başına düşen kentsel yeşil alan ihtiyacını yeniden düşünmek. *İdealkent*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 362-388.
- Özdemir, A. (2009). Katilimci Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 10(1), 144-153.
- Özöduru, H. (2020). Covid-19 ve Şehirler, *İdealkent Yayınları*, ss 22.
- Sarıçam, S. (2019). Kentsel Açık-Yeşil Alanların Afet Sonrası İşlevleri. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 2(1), 1-15.
- Tonnelat, S. (2010). The sociology of urban public spaces. *Territorial evolution and planning solution: experiences from China and France*, 84-92.
- Tükel, R. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Ruh Sağlığı. *Türk Tabipleri Birliği. COVID-19 pandemisi altıncı ay değerlendirme raporu. İstanbul*, 617-628.
- Ugolini, F., Massetti, L., Calaza-Martínez, P., Cariñanos, P., Dobbs, C., Ostoić, S. K. ve Sanesi, G. (2020). Effects of the COVID-19 pandemic on the use and perceptions of urban green space: An international exploratory study. *Urban forestry & urban greening*, 56, 126888.
- Yegin, F. ve Bayraktar, B. (2020). Pandemi günlerinde egzersiz: COVID-19 sürecinde fiziksel aktivite. *İstanbul Üniversitesi Yayını*, s.231-246.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Seçkin Yayınevi*, Ankara, 427.

Çağatay Albayrak

2020 yılında Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nden mezun oldu. 2023 yılında Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisansını tamamladı. Çalışma hayatına şehir plancısı olarak devam etmektedir.

He, graduated from Erciyes University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning in 2020. He completed his MsC degree in 2023. He continues his working life as an urban planner.

E-posta: albayrak.cgty@gmail.com

Semih Halil Emür

Lisans eğitimini 1990 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde tamamladı. 1995 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans, 2004 yılında ise Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamladı. 1992-94 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi, 1994-96 yılları arasında Bayındırlık ve İskan

Bakanlığı İmar Proje Dairesinde Şehir Plancısı, 1996-2004 yılları arasında Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Araştırma Görevlisi, 2005-2007 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Dr. Öğretim Görevlisi, 2007-2022 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmıştır. 2022 yılında emekli olarak ayrılmış olup, akademik çalışmalarına devam etmektedir.

He completed his undergraduate education at Middle East Technical University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning in 1990. He completed his master's degree at the Department of Regional Planning at Middle East Technical University in 1995 and his doctorate at Gazi University, Institute of Science and Technology, Department of City and Regional Planning in 2004. He served as Research Assistant at Middle East Technical University between 1992-94, City Planner at the Project Department of the Ministry of Public Works and Settlement between 1994-96, Research Assistant at Gazi University City and Regional Planning Department between 1996-2004, Erciyes University between 2005-2007. Lecturer at the City and Regional Planning Department, Asst. Prof. Dr. at Erciyes University City and Regional Planning Department between 2007-2022. He retired in 2022 and continues his academic studies.

E-posta: semur@erciyes.edu.tr, semihemur@gmail.com